

DE PIJPENMAKERS VAN DOVER EN HUN BIJZONDERE OVENS

door Mark Frost, David Higgins, Keith Parfitt en Ruud Stam

Inleiding en verantwoording

Een zomers toeristisch bezoek aan Dover resulteerde in een contact met Mark Frost, Assistant Curator van het museum van Dover. Na de vakantie ontving ik van hem een op archiefbronnen gebaseerde geschiedenis van de Hambrooks, Pijpenmakers uit Limekiln Street in Dover en een alfabetische lijst van alle bekende pijpenmakers van die stad. Beide stukken zijn onderstaand integraal in het Nederlands weergegeven. Aanvullende informatie heb ik vervolgens bij Keith Parfitt, Field Officer van de Canterbury Archaeological Trust opgevraagd en gekregen. Hierbij was ingesloten een beoordelend rapport van de opgravingen door David Higgins, waaruit ik relevante delen in dit artikel heb opgenomen.

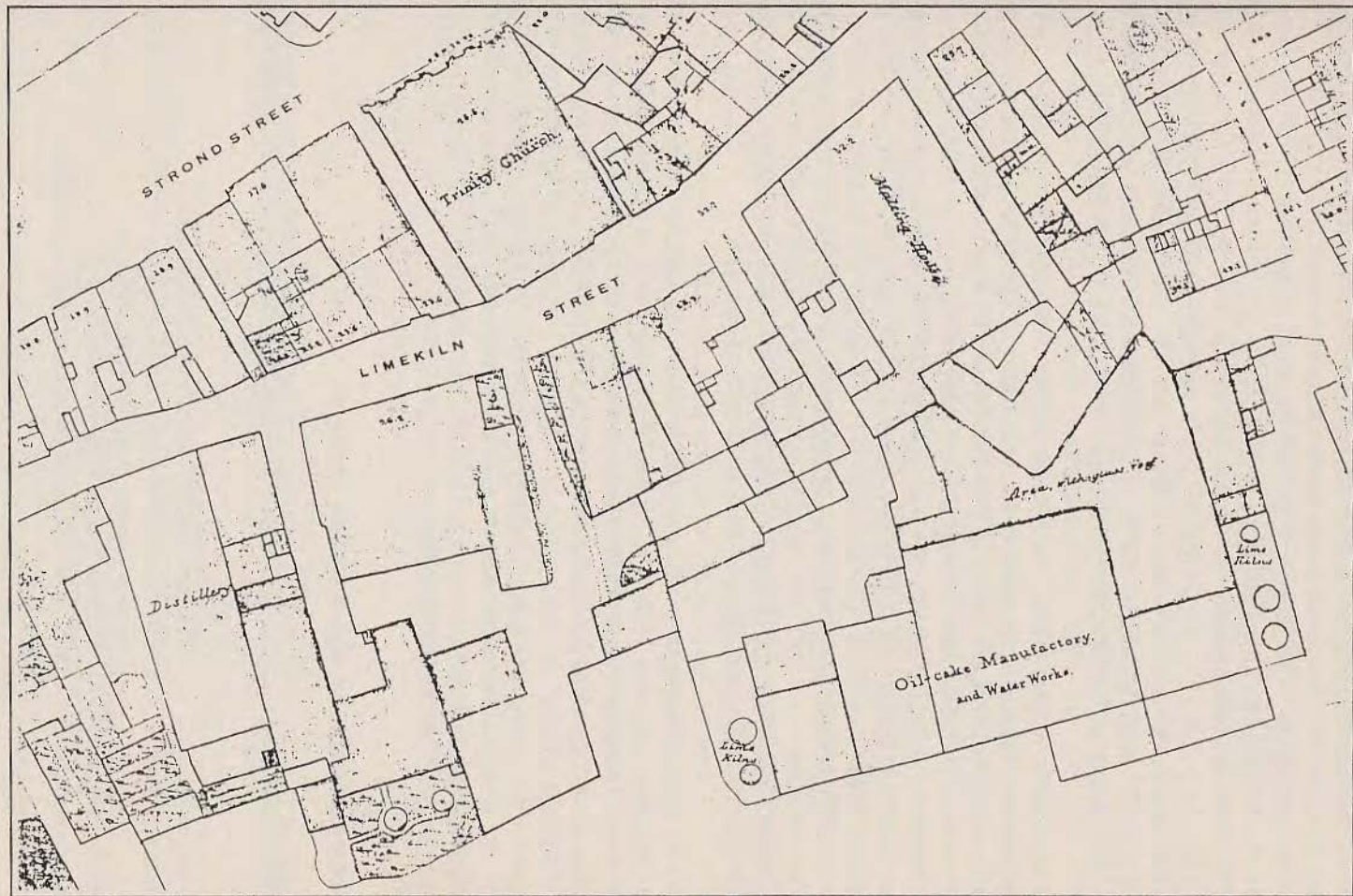
Voor de goede orde merk ik op dat de resultaten van de opgravingen alsmede van dit archiefonderzoek nog niet gepubliceerd zijn. Hierdoor is het thans niet mogelijk meer over het opgegraven materiaal te zeggen en is het ook niet mogelijk het bij de opgravingen gevonden materiaal af te beelden. Wel is een kaart van 1851 van Limekiln Street weergegeven.

De Hambrooks, Pijpenmakers uit Limekiln Street, 1790-1853

Rond 1590 verschenen de eerste kalkovens aan de voet van de westelijke heuvels en hun aanwezigheid gaf Limekiln Street zijn daarmee overeenstemmende naam. Er werd kalk in gebrand dat afkomstig was van de daar achter gelegen kliffen, gewonnen door instortingen van de rotswand, door het maken van steengroeven en doordat de rotsen werden weggehakt om plateaus te maken voor nieuwe bouwwerken. Kalk werd gebruikt op het boerenbedrijf en voor de mortel voor het metselen van stenen, maar uiterlijk in het begin van de 18e eeuw waren de ovens in bezit van kleipijpenmakers en dit bleef zo, totdat ze werden afgebroken.

De eerste bekende eigenaar was John Griggs, pijpenmaker, die ze in 1713/14 kocht. Zijn zoon John jr. was ook in het vak en werd in 1768 een vrije burger/pijpenmaker. Op een zeker moment neemt Thomas Longley de zaak over. Longley was in de leer bij John Griggs sr. in 1721 en was voor 1780 de baas van het bedrijf, toen hij zijn eigen leerlingen begon aan te nemen: John Hambrook in 1780 en George Richards in 1789.

Longley moet tegen die tijd al erg oud geweest zijn (waarschijnlijk ongeveer 73 jaar in 1780) en overleed vermoedelijk voor 1792 ten tijde dat John Hambrook het bedrijf had overgenomen en in het handelsregister staat ingeschreven (Hambrook zou zijn leertijd in 1787 afgesloten hebben). De twee zonen van John kwamen bij hem in het bedrijf, James voltooide zijn

Situatie Dover in 1851 met rechtsonder de kalkovens (limekilns) c.q. pijpenovens

leertijd in 1806, en Stephen in 1809 (die om de een of andere reden zijn vrijheid kocht in plaats van deze op basis van geboorterecht te claimen). James was tegen 1822 alleen de baas en werd bijgestaan door zijn twee zonen Charles Richard (geboren Dover 1822) en George Frederick, pijpenmakers en vrije burgers vanaf respectievelijk 1843 en 1852. Charles was in 1852 de baas van het bedrijf en staat geregistreerd als kalkbrander en pijpenmaker. James komt in de kiesregisters, die vanaf 1852 zijn bewaard, niet voor en was dus vermoedelijk al gestorven. Charles is in het kiesregister uit 1852 opgenomen als bezittend onroerend goed in Limekiln Street.

De kalkovens waren tegen 1871 reeds afgebroken. Ze kunnen zelfs in 1853 verdwenen zijn toen de oliefabriek waaraan zij grensden, afbrandde tijdens een zeer hevige brand; ze moeten zeker schade hebben opgelopen en Hambrook wordt niet vermeld in het handelsregister uit 1858, terwijl het kiesregister uit 1857 (het op dat van 1852 volgende register) Charles alleen vermeldt als hebbende onroerend goed in Oxenden Street (en George in Bulwark Street), evenals dat het geval is in het volgende register van 1859. Rond 1850 zorgde de intensieve ontwikkeling bovenop en onderaan de rotsen er zeker voor, dat de winning van kalk bijna onmogelijk was en dat het deel van het bedrijf dat zich bezig hield met het kalkbranden geen bestaansrecht meer had. Dit was zelfs al zo voor de brand.

Charles kan doorgedaan zijn met het maken van pijpen, maar voor het midden van de jaren 1870 had hij de "Granville Inn" verworven welke verder naar beneden in Limekiln Street gelegen was en welke hij met zijn vrouw Louisa en dochter Margaret dreef. De "Granville" was oorspronkelijk de "Donegal Arms" en had nummer 106, maar veranderde van naam omstreeks 1867 (misschien toen Charles het overnam, want het register uit 1860 laat zien dat hij weer eigendommen in Limekiln Street had, waarschijnlijk de herberg) en werd vernummerd in 1874 als nummer 43. In 1967 werd het gesloten en vervolgens afgebroken.

Alfabetische lijst van pijpenmakers uit Dover

Pijpenmaker	Bijzonderheden	hielmerk
John Arnold	1838 nam bedrijf Pascall over; Strond Lane	IA 1839
William Arnold	1835 vrije burger/pijpenmaker door leertijd, had ook een Tabakswinkel in Market Square	WA 1845
William Bishop	1830 vrije burger/pijpenmaker door huwelijk	
William Bishop	1852 vrije burger/pijpenmaker, zoon van William Bishop	

Hatton Brown	1856-1905. Op 1-1-1829 in Faversham geboren; verhuisde naar Dover na zijn huwelijk in de jaren 1850. Stichtte voor 1857 een pijpenmakerij in Limekiln St., verhuisde in de jaren na 1870 naar 109 Snargate St., na 1890 naar 63 Dour St. en na 1900 naar 300 London Rd. Hij haalde ook de belasting op kolen voor het gemeentebestuur van Dover op.	
William Dilnott (Dilnutt)	1775 vrije burger/pijpenmaker op last van de gemeenteraad	WD 1774
John Griggs	1714 vrije burger/pijpenmaker door koop	IG 1714
John Griggs	1768 vrije burger/pijpenmaker, zoon van John Griggs. Limekiln St. van 1714. Overgenomen door Longley.	IG 1714
John Hambrook	1780 vrije burger/pijpenmaker door leertijd bij Thomas Longley; nam het bedrijf van Longley in Limekiln St. over voor 1792.	IH 1800
James Hambrook	vrije burger/pijpenmaker, zoon van John Hambrook (1806); nam het bedrijf van zijn vader over (1822).	
Stephen Hambrook	vrije burger/pijpenmaker door koop (1809), zoon van John Hambrook.	
Charles Richard Hambrook	1843 vrije burger/pijpenmaker, zoon van James Hambrook (1822); nam het bedrijf van zijn vader over; kalkbrander en pijpenmaker in Limekiln St. 1853 bedrijf gesloten (afgebrand?) ; werd herbergier.	CH 1850
George Frederick Hambrook	1852 vrije burger/pijpenmaker, zoon van James Hambrook.	
Edward Hartley		EH 1741
Daniel Harvey	1752	
John Harvey	1760 vrije burger/pijpenmaker, zoon van Daniel Harvey.	
John Hedgecock	1826 vrije burger/pijpenmaker, zoon van James	
J. Huntweek	Kan ook Hedgecock zijn?	IH 1839
John Johnson	1850	
Thomas Longley	1721 vrije burger/pijpenmaker door leertijd bij Griggs in Limekiln St.; nam diens bedrijf over na 1750?	TL 1750
Henry William Pascal	1823-1835 pijpenmaker in Post Office Lane; verhuisde naar Strond St. in 1830 en werd overgenomen door John Arnold in 1835.	
George Richards	1789 vrije burger/pijpenmaker door leertijd bij Thomas Longley	
Thomas Sales	1749 vrije burger/pijpenmaker door leertijd	
Peter Styles	1826 vrije burger/pijpenmaker door huwelijk	
George Wellsted	1830 vrije burger/pijpenmaker door leertijd	
William Wickes	1738 vrije burger/pijpenmaker door koop	

De vondsten

De vondsten van kleipijpen die tot nu toe door de archeologische dienst op een tiental plaatsen gedaan zijn, zijn helaas nog niet uitgewerkt.

Op een locatie in Limekiln Street (locatie DS/R-91) werd tijdens wegwerkzaamheden in het seizoen 1991/92 door mensen van de archeologische dienst afval van een pijpenoven gevonden, waaruit 358 koppen en 29 steelfragmenten werden geborgen. Deze zijn te dateren in de periode 1700-1750. Ook werden 20 fragmenten van een pijpenpot gevonden.

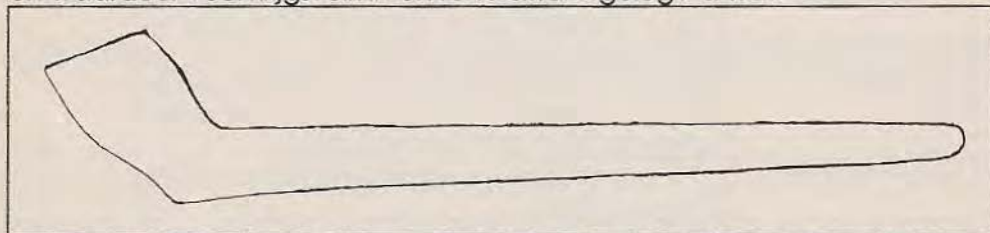
De meeste pijpenkoppen waren gemerkt HN of RN. Dit zijn merken van tot op heden onbekende pijpenmakers uit Dover, mogelijk een vader en een zoon. Zij maakten eenvoudige Londense modellen, waarbij boven sommige merken een fleur de lys staat. Het belang van deze vondst staat buiten kijf. Het biedt de mogelijkheid iets over het bakproces te weten te komen en geeft ons initialen van twee nog onbekende pijpenmakers.

Op de overige 9 locaties zijn in totaal slechts 51 koppen en 101 steelfragmenten gevonden afkomstig uit de 17e tot 19e eeuw. Doordat er bij het verzamelen van de pijpenfragmenten meer aandacht was voor het bergen van de pijpenkoppen dan voor het bergen van de steelfragmenten, mag verwacht worden dat er geen pijpen gecompleteerd kunnen worden, zodat niets te zeggen valt over de lengte van deze pijpen.

Het valt te hopen dat het gevonden materiaal snel kan worden uitgewerkt en gepubliceerd. Pas dan ontstaat er een meer afgerond beeld van de kleipijpenproductie in Dover, een productie die alleen al door het (mede)gebruik van de kalkovens bijzonder is.

VARIA

Al weer enige jaren terug werd bij het egaliseren van een oude leemkuil achter het station van Sittard aan de Geerweg een hler op ware grootte afgebeeld Engels pijpje gevonden, waarschijnlijk achtergebleven van Engelse huursoldaten in het leger van prins Maurits die in 1592, 1594 en 1604 getracht heeft Maastricht uit de handen van de Spanjaarden te ontzetten en waardoor veel krijgsvolk in en rond Sittard gelegerd was.

Witgellge klei. Gesneden, niet gebotterd. Rond mondstuk. Steellengte 10 cm vanaf het begin van de hiel. Steeldikte aflopend van 9,4 naar 5,7 mm. Ketel: hoogte 20 mm, breedte 15,1 mm. Diameter steelopening 2 mm. (Met dank aan Jos Engelen)